

Socialdepartementet
Enheten för socialtjänst och
funktionshinderspolitik, S2021/02397

Remissyttrande över Ds 2021:7 Barnets bästa när vård enligt LVU upphör

Länsstyrelsen Östergötland välkomnar möjligheten att lämna synpunkter på departementsserien. I yttrandet över promemorian har länsstyrelsen framför allt bedömt förslagets påverkan och effekter för de barn som är placerade på grund av hedersrelaterat våld och förtryck, barnnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning. Utöver de inledande avsnitten, med generella kommentarer, följer synpunkterna utredningens rubriksättning.

Inledning

Hedersrelaterat våld och förtryck av barn och unga är ett allvarligt samhällsproblem, och många av de som utsätts är i stort behov av hjälp och stöd från samhället. Tidigare studier visar att unga utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck utgör en stor andel av de barn och unga som är aktuella för vård enligt LVU och att våldsutsatthet generellt kan ses som den vanligaste grunden för vård gällande hemförhållandena.¹ I studier där fokus varit på unga aktuella för vård enligt 2 § LVU framkommer att mellan 20 till 30 procent av de unga, i första hand flickor, utsatts för olika former av våld och förtryck såsom exempelvis fysiskt och psykiskt våld, tvångsäktenskap, könsstympning, oskulds kontroll, könssegregering, dödshot och bortföranden². Kontrollen, hoten och begränsningarna kunde ses som en kollektiv angelägenhet som främst utförts av vårdnadshavare men också av syskon och andra släktingar. Få av de unga aktuella för vård uppges ha stöd av närstående under LVU- processen, istället kan våld, hot och press efter placering ses som vanligt förekommande. De som hade beviljats frivilliga insatser innan omhändertagande enligt LVU hade ofta nekats att få tillgång till dessa av vårdnadshavare.

Mot bakgrund av vad som anförts ovan anser Länsstyrelsen Östergötland att målgruppen barn och unga utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck borde ha varit mer närvarande i

¹ Linell, H. (2017). *Child protection through an abuse-focused lens: Adolescent victimization and Swedish social services responses* (Doctoral dissertation, Department of Social Work, Stockholm University).

Lundström, T., & Sallnäs, M. (2019). Barnskyddets innersta kärna. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 26(3–4), 283–302.

² Schlytter, A., & Linell, H. (2008). Hedersrelaterade traditioner i en svensk kontext. En studie av omhändertagna flickor, FoU Nordväst, Forskningsrapport, 2.

Ungdomsstyrelsen (2009). Gift mot sin vilja.

Linell, H. (2017). *Child protection through an abuse-focused lens: Adolescent victimization and Swedish social services responses* (Doctoral dissertation, Department of Social Work, Stockholm University).

utredningens bakgrundsbeskrivningar, och att förslagen och konsekvenserna skulle ha analyserats utförligt utifrån den aktuella målgruppens behov. Vid överväganden kring vårdens upphörande, flyttningsförbud samt uppföljning, genomsyras utredningen av ett tydligare fokus på missbruk, vilket är bra utifrån de barn som är placerade utifrån den problematiken samtidigt som utredningen saknar andra viktiga perspektiv.

9.2.1 Ett självständigt rekvisit om barnets bästa bör införas vid bedömning av om vård enligt LVU ska upphöra

Länsstyrelsen Östergötland avstyrker utredningens förslag om att inte införa ett självständigt rekvisit om barnets bästa vid bedömning av om vård enligt LVU ska upphöra. Länsstyrelsen Östergötland ser att ett sådant rekvisit skulle utgöra en konkret förbättring för barn i tonåren som är placerade enligt LVU på grund av hedersrelaterat våld och förtryck. Det skulle vidare kunna utgöra en säkerhetsventil och i vissa fall ha en avgörande betydelse för utfallet i det enskilda ärendet. Länsstyrelsen framför därför önskemål om att frågan utreds vidare, med fokus även på denna målgrupp.

Utredningen innehåller ett resonemang om att samma effekter som ett självständigt rekvisit om barnets bästa kan uppnås genom flyttningsförbud och överflyttning av vårdnad. Länsstyrelsen Östergötland gör bedömningen att det till viss del stämmer vad avser yngre barn som varit placerade i samma familjehem sedan tidig ålder. Typfallet för när dessa verktyg kan användas är således då ett barn varit stadigvarande placerat hos samma familjehem sedan födseln och därmed utvecklat starka band till familjehemmet, som kan vara den enda familj barnet känner till. För ungdomar som är placerade utanför det egna hemmet på grund av hedersrelaterat våld och förtryck ser verkligheten dock generellt annorlunda ut. Det är inte ovanligt att dessa ungdomar har genomgått flertalet placeringar,³ vilket exempelvis kan bero på att placeringen och vårdplanen inte motsvarat vårdbehovet hos individen eller på grund av att de blivit röjda och vid upprepade tillfällen tvingats byta ort och sammanhang. Det kan ta flera år av placering utanför det egna hemmet innan ungdomen landar i en fungerande boendeform – ibland i familjehem med kompetens avseende hedersrelaterat våld, ibland på ett mindre och specialiserat HVB-hem eller annan form av boende – och lyckats bygga upp en fungerande social samvaro med skolgång, idrottsaktiviteter och framtidshopp. Även för dessa barn, där kriterierna för flyttningsförbud eller vårdnadsöverflytt sällan kommer anses uppfyllda, behövs en möjlighet att se till det barnets bästa som eget rekvisit. De säkerhetsventiler som kan användas utifrån utredningens förslag är således satta ur spel utifrån samhällets brister att möta de behov som finns hos målgruppen.

I de fall där barnet eller den unge trots dåliga förutsättningar, med historik av allvarlig hot- och våldsproblematik där samhällets insatser ofta brister avseende att möta individens vårdbehov, har lyckats rota sig, skapa en fungerande boendesituation och social tillvaro med skolgång, fritidsaktiviteter och framtidstro – måste barnets vilja och barnets bästa få vägas in vid en bedömning av om vården ska upphöra. Det innefattar således att beakta ett önskemål om att exempelvis få spela kvar i fotbollslaget, gå klart gymnasiet, bo kvar i sin rotade boendesituation och befinna sig i sitt trygga sociala rum. Barnets bästa bör således inte endast ta sikte på om

³ Baianstovu, Rúna m.fl. *Heder och samhälle. Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar*, rapport nr 17 Örebro universitet 2019

barnet bott i samma familjehem i många år eller på den relation som byggts upp i hemmet, även om det självklart utgör viktiga parametrar.

Länsstyrelsen Östergötland vitsordar således den säkerhetsventil som barnets bästa som självständigt rekvisit skulle innebära vid bedömning av om vård enligt LVU kan upphöra, utöver rekvisitet om vårdbehovet upphört på grund av att de omständigheter som föranledde vården har förändrats på ett varaktigt och genomgripande sätt. Därutöver är det, när gäller hedersrelaterat våld och förtryck, svårt för en socialsekreterare som inte har fördjupad kunskap om mekanismerna i en hederskontext att bedöma om familjen förkastat de hedersnormer som lett till placeringen och att hot, kontroll och våld upphört, vilket är det som krävs för att socialnämnden ska göra bedömningen att omständigheterna som föranledde vården har förändrats på ett varaktigt och genomgripande sätt och att vård enligt 2 § LVU därmed ska upphöra.

Länsstyrelsen Östergötland ser emellertid en risk med en utveckling där jurister utformar en tvingande praxis kring tolkningen av barnets bästa. Detta då det alltjämt måste göras en individuell bedömning utifrån det specifika barnets behov, av den professionella som ansvarar för barnets vård. Det bör tydligt framgå i förarbetena att bedömningen av barnets bästa måste ske i varje enskilt fall.

När det gäller frågan huruvida en sådan legal lösning kan strida mot Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna (EKMR) anser Länsstyrelsen Östergötland att detta behöver utredas närmare. Sverige är det enda land i Norden som i dagsläget inte har den möjligheten. Det bör därför övervägas som ett led i införlivandet av FN:s konvention om barnets rättigheter som svensk lag. Länsstyrelsen Östergötland gör bedömningen att det inte är självklart att barnets bästa som självständigt rekvisit vid bedömning av vårdens upphörande enligt LVU skulle strida mot artikel åtta om rätten till familjeliv. Varje medlemsstat åtnjuter en bred bedömningsmarginal vid viktning av olika gruppers rättigheter i sin nationella lagstiftning, och Europadomstolen för mänskliga rättigheter går sällan in och kritiserar hur länder använder den om det inte är på generell nivå. Europadomstolen har därtill uttalat möjligheten att se till det placerade barnets behov av att inte lämna sitt familjehem där det vuxit upp, och att barnets bästa då får vägas in och ställas mot föräldrarnas rätt till återförening enligt artikel åtta EKMR.⁴

9.3.1 Förändringarna ska vara varaktiga och genomgripande för att vård enligt 2 § LVU ska kunna upphöra

Länsstyrelsen Östergötland välkomnar förtydligandet att vård med stöd av 2 § LVU inte ska upphöra förrän de omständigheter som föranledde vården har förändrats på ett varaktigt och genomgripande sätt. Länsstyrelsen understryker vikten av att det finns tydlig vägledning kring hur socialnämnden ska bedöma om förändringen är varaktig och genomgripande i ärenden där det har förekommit våld mot barn, i synnerhet vad avser hedersrelaterat våld och förtryck och sexuella övergrepp inom familjen.

Länsstyrelsen Östergötland har i flera tidigare rapporter lyft fram brister vad gäller socialnämndens beslut kring placeringar enligt både SoL och LVU för unga som utsatts för

⁴ Paragraf 208. ECoHR, Strand Lobben and others vs. Norway

hedersrelaterat våld och förtryck⁵. Det är inte ovanligt att socialnämnden beslutar om hemflytt i kombination med insatser till familjen utan att en adekvat riskbedömning har genomförts och utan bedömning av huruvida det skett en verklig förändring av den hemsituation som föranledde placeringen. Ofta saknas också planering och förberedelse inför hemflytten. Hemflytten föregås istället ofta av att den unga tagit tillbaka de initiala uppgifterna eller avvikit från placeringen, och att detta tolkas som att längtan efter familjen har blivit för stor för den unga. Bakomliggande faktorer, såsom exempelvis en pågående brottsutredning och umgänge med familjen, under vilket skuldbeläggande av ungdomen ofta förekommer kan då ha bidragit till att den unga ser som sitt bästa alternativ att återvända hem, utan att hemförhållandena egentligen har ändrats.

Det vore önskvärt att det i samband med lagförtydligandet både görs tydliga skrivningar i förarbetena avseende målgruppen barn och unga utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck samt tas fram vägledning till socialtjänsten avseende vårdens upphörande. En sådan vägledning bör innehålla information kring hur socialtjänsten ska förstå och analysera en situation där en ungdom tar tillbaka eller ändrar sin initiala berättelse samt hur socialtjänsten ska bedöma huruvida hemsituationen som sådan har förbättrats tillräckligt för att denna ska bedömas som varaktig och genomgripande när det rör hedersrelaterat våld och förtryck.

Det är av stor vikt att socialtjänsten, i en process där den unge tagit tillbaka sin berättelse, analyserar, bedömer och rannsakar det stöd och de insatser som har givits under tiden för placering, samt den kvalitet på vården som erbjudits för att se om eventuella brister i samhällets stöd bidragit till den uppkomna situationen. I för stor utsträckning tycks yrkesverksamma missa sambandet mellan att ett barn tar tillbaka det barnet tidigare berättat och att barnet har haft umgänge med familjemedlemmar, trots att detta är en mycket vanlig dynamik i ärenden som rör våld både vad gäller våldsutsatta barn och vuxna⁶. Inte sällan har vård enligt LVU fastställts utifrån ett barns egen initiala berättelse om utsatthet där deras ord står mot vårdnadshavares och övrig stödbevisning ofta saknas⁷. Om barnet sedan tar tillbaka sin berättelse är Länsstyrelsen Östergötlands erfarenhet att betydligt större tyngd läggs vid föräldrars utsagor och rättigheter, än vid barns initiala berättelse. I dessa fall kan socialnämnden fatta beslut om vårdens upphörande och insatser erbjudas trots att vårdnadshavarna genomgående förnekat att våld har förekommit.

Länsstyrelsen Östergötland anser att det är viktigt att den bristande evidens som finns vad gäller återfallsförebyggande insatser, enligt nedan under rubriken "Särskilt avseende evidens för behandlingsmetoder och återfallsförebyggande metoder för hedersrelaterat våld och förtryck", och den dynamik med skuldbeläggande och press som ofta förekommer i ärenden som rör placering på grund av våld, tydligt synliggörs i kommande förarbeten kring LVU-lagstiftningen samt i vägledning till socialnämnderna. Det bör även i förarbetena och vägledningen framgå hur socialnämnden bör agera i de situationer där barnet tar tillbaka hela

⁵ Se exempelvis https://www.hedersfortryck.se/wp-content/uploads/Arsrapport-2020_NKT.pdf
<https://www.hedersfortryck.se/wp-content/uploads/Arsrapport-2019.pdf> samt
<https://www.hedersfortryck.se/wp-content/uploads/Arsrapport-2018.pdf>

⁶ Se exempelvis Linell, H. (2017). Child protection through an abuse-focused lens: Adolescent victimization and Swedish social services responses (Doctoral dissertation, Department of Social Work, Stockholm University).

⁷ Ibid.

eller delar av sin initiala berättelse, i linje med den argumentation som återfinns hos kammarrätterna i dessa ärenden (vilket redovisas nedan), då syftet med lagskrivningen är att befästa praxis på området.

En negativ utveckling som enligt Länsstyrelsen Östergötland vidare behöver stävjas är då bland annat ekonomiska intressen styr beslut om att LVU-vården ska upphöra⁸. Länsstyrelsen Östergötland blir löpande uppmärksam på situationer, bland annat i myndighetens nationella stödtelefon, där det uppstått interna konflikter mellan handläggare och chefer inom socialtjänst. Situationer där chefen gått emot handläggarens bedömning av barnets skyddsbehov och exempelvis förespråkade öppenvårdsinsatser till familjen istället för en skyddsplacering av barnet, och socialsekreterare vänder sig till stödtelefonen för att få stöd utanför den egna organisationen kring sina bedömningar.

Särskilt avseende Kammarrätternas praxis

I samband med detta remissyttrande har Länsstyrelsen Östergötland gått igenom viss praxis i kammarrätterna vad gäller avgöranden som rör upphörande av vård i ärenden där barn varit placerade enligt 2 § LVU⁹. Syftet har varit att övergripande undersöka hur kammarrätten resonerat kring krav på tillräckligt bestående förändringar för att vården ska upphöra i ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck. I linje med erfarenheterna från Nationella kompetensteamets nationella stödtelefon rör majoriteten av de granskade avgörandena unga flickor mellan 14–17 år som varit placerade till följd av att de själva sökt stöd och skydd, även om några av ärendena också rör yngre barn där det i första hand är mamman som är hotad.

I de flesta avgöranden från Kammarrätterna handlar det om kortare placeringstider från några månader till två år. I vårdnadshavarnas överklaganden förs argument fram för att vården ska upphöra då barnen tagit tillbaka tidigare lämnade uppgifter om våld, att deras initiala berättelse om utsatthet inte är trovärdig, att de (vårdnadshavarna) samarbetat fullt ut med socialtjänsten och att socialtjänsten inte i tillräcklig utsträckning utrett den aktuella situationen. Flera av barnen i de granskade avgörandena har tagit tillbaka eller förändrat sin initiala berättelse, samtidigt som några barn står fast vid sina uppgifter och framför att de varken kan eller vill återvända hem då de fruktar för sina liv.

I samtliga granskade avgöranden avslår kammarrätten vårdnadshavarens överklaganden. Kammarrättens argument för att vården ska kvarstå i de fall där barnen tagit tillbaka eller förändrat sin berättelse är att trovärdigheten och tillförlitligheten i barnens initiala uppgifter, som föranledde vård med stöd av LVU, anses vara hög, i linje med Högsta förvaltningsdomstolens avgörande i mål nr 5757–16 och i mål nr 262–17, emedan deras återtagande av uppgifterna inte ses som trovärdiga. Kammarrätten för också fram att vårdnadshavare genomgående bestridit barnets trovärdiga uppgifter om våld och förtryck, att de inte visat på förändringsbenägenhet och att det inte kan uteslutas att det är närstående som pressat barnen till att återta sina berättelser. Förekommande argumentation från

⁸ Länsstyrelsen Östergötland, Slutrapport 2020 Regionala resurscentra för våldsutsatta med särskilt fokus på hedersrelaterat våld och förtryck s.18 samt sid. 49

⁹ Totalt 12 avgöranden mellan 2018–2021 rörande upphörande av vård av unga hittades via databasen Juno.

vårdnadshavare och barn kring att barnen exempelvis påverkats av vänner att ljuga ses inte som trovärdig.

Kammarrätten för i flera fall av de granskade ärendena fram att för att vården ska kunna upphöra i framtiden behöver vårdnadshavare möta barnens initiala bild av situationen och visa på en förändringsbenägenhet utifrån den. Kammarrätten belyser i flera fall särskilt det kollektivt utövade våldet och förtrycket som en försvårande omständighet för att tydligt kunna bedöma de olika parternas utsagor om förändringar i hemsituationen. I denna argumentation för också kammarrätten fram de ofta korta tidsperspektiven och att förändring troligtvis tar längre tid än vad som förflutit sedan beslutet om vård enligt LVU togs.

Särskilt avseende evidens för behandlingsmetoder och återfallsförebyggande metoder för hedersrelaterat våld och förtryck

När det gäller barn som varit i placering på grund av att de utsatts för olika former av försummelse, fysisk och psykisk misshandel samt sexuella övergrepp av närstående måste socialnämndens och förvaltningsdomstolarnas övervägningar kring om hemförhållanden varaktigt förändrats ses mot bakgrund av den bristande evidens som finns vad gäller återfallsförebyggande metoder¹⁰. Detta gäller särskilt området hedersrelaterat våld och förtryck där de återfallsförebyggande insatser som utformats med fokus på individuell behandling kan ses som otillräckliga för att nå våld och förtryck som utövas eller upprätthålls av ett kollektiv.¹¹ Då det gäller insatser riktade till barn och unga som utsatts saknas det även där evidens, särskilt vad gäller hedersrelaterat våld och förtryck¹² och de insatser som finns är ofta utformade för barn som har tillgång till stöd från en icke våldsutövande förälder. Särskilt utformade insatser för barn i HVB och familjehem¹³ och kunskap om i vilken utsträckning placerade barn nås av dessa saknas däremot i mycket stor utsträckning.

I andra sammanhang där man arbetar med återfallsförebyggande insatser är en förutsättning för att genomföra behandling (som kan förväntas ge resultat) att förövaren har erkänt att våld har förekommit och tar på sig ansvaret för detta¹⁴. När det gäller socialnämndens beslut kring upphörande av vård enligt LVU visar erfarenheterna från stödtelefonen att det inte alltid uppställs sådana krav av socialnämnden. Även i situationer där föräldrarna skuldbelägger barnet och genomgående förnekar missförhållanden, och barnet ger uttryck för psykisk ohälsa

¹⁰ Se exempelvis [https://www.sbu.se/sv/publikationer/kunskapsluckor/kriminalvardens-behandlingsprogram-ros-for-vuxna-som-begatt-sexuella-overgrepp-mot-barn-/
https://www.sbu.se/contentassets/7d3b278a3b8041f7b7e46f10fe5a4346/oppnervardsinsatser_familje_r_barn_utsatts_vald_forsummelse.pdf](https://www.sbu.se/sv/publikationer/kunskapsluckor/kriminalvardens-behandlingsprogram-ros-for-vuxna-som-begatt-sexuella-overgrepp-mot-barn-/)

¹¹ Se exempelvis <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2020-3-6697.pdf>
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2020-3-6697.pdf>

¹² Se exempelvis <https://www.barnafrid.se/kunskapsbank/kunskapsoversikt-om-stod-och-behandling-for-barn-som-utsatts-for-sexuella-overgrepp-och-fysisk-misshandel/>

¹³ Se exempelvis <https://lnu.se/en/research/searchresearch/research-projects/project-child-parent-psychotherapy-a-feasibility-study-for-children-in-foster-care/>

¹⁴ Se exempelvis <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2020-3-6697.pdf>

och självskadebeteende, kan socialnämnden initiera familjeorienterade insatser utan tydlig uppföljning.

9.4.1 En skyldighet för socialnämnden att överväga flyttningsförbud vid överväganden eller prövning av upphörande av vård bör införas

Länstyrelsen Östergötland emotser förslaget att socialnämnden ska ha en skyldighet att överväga om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud när ett barn är placerat i ett familjehem och socialnämnden överväger eller prövar om vård enligt LVU eller SoL fortfarande behövs.

I de fall där det kan handla om att det kanske aldrig är lämpligt för barnet att flytta till sin ursprungsfamilj anser Länstyrelsen att flyttningsförbud som ska omprövas var tredje månad kan medföra en ovisshet och otrygghet och i övrigt orimliga konsekvenser utifrån ett barnrättsperspektiv. I sådana fall, och där barnet är placerat med stöd av LVU bör ett självständigt rekvisit om barnets bästa vid bedömning av om vården ska upphöra istället användas, om ett sådant införs.

För det fall regeringen beslutar att inte införa barnets bästa som självständigt rekvisit vid bedömning av om vården kan upphöra, bör det utredas om tillämpningen av flyttningsförbudet kan utökas till att omfatta även andra boendeformer än familjehem utifrån den argumentation som Länstyrelsen Östergötland för under avsnitt 9.2.1. Detta för att lagen ska omfatta den levda verkligheten för barn och unga placerade på grund av hedersrelaterat våld och förtryck, där fler omständigheter än endast en trygg relation till familjehemmet bör vägas in i bedömningen av barnets bästa.

10.1 Särskilt övervägande när barnet har varit placerad i två år

Länstyrelsen tillstyrker förslaget att socialnämnden särskilt ska överväga om det finns skäl att ansöka om vårdnadsöverflytt när barnet har varit placerat i samma familjehem i två år. Länstyrelsen Östergötland ser behov av vägledning för socialnämnden i ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck, exempelvis vad gäller behovet av och möjligheten till fortsatt sekretess i samband med en vårdnadsöverflytt.

11.1 En skyldighet för socialnämnden att följa upp den unges situation efter avslutad LVU-vård bör införas

Länstyrelsen emotser förslaget att införa en skyldighet för socialnämnden att följa upp den unges situation efter avslutad LVU-vård, och att uppföljningsansvaret ska träda in först när flyttningsförbud eller tillfälligt flyttningsförbud har upphört och barnet eller den unge har återförenats med den eller dem som har vårdnaden om hen.

Länstyrelsen Östergötland anser det önskvärt med förtydliganden i förarbetena kring att uppföljning aldrig ska ersätta vård. Detta för att säkerställa att socialnämnden i praktiken inte använder uppföljningsskyldigheten som en lösning för att avsluta LVU-vården i ett tidigare skede och motiverar det med att de har fortsatt insyn. Risken är annars att familjen använder

uppföljningsskyldigheten som ett argument för att vården ska upphöra och att vårdnadshavarna får hem barnet.

Länsstyrelsen Östergötland ser att även barn som är placerade enligt SoL på grund av hedersrelaterat förtryck och våld har ett stort behov av att följas upp. Detta då barn som placeras utanför hemmet enligt SoL eller LVU befinner sig i en särskilt sårbar situation och barnets behov är detsamma oavsett på vilken laglig grund vården ges. Det enda som skiljer är om det bedömts finns ett tillförlitligt samtycke till vård eller ej. Det bör redan i processen med upprättandet av vårdplan och genomförandeplan framgå att uppföljning efter hemkomst är ett led i den planerade vårdkedjan.

Länsstyrelsen Östergötlands erfarenhet är att den första tiden efter avslutad vård, oavsett om vården bedrivits med stöd av LVU eller SoL i hedersrelaterade ärenden, är riskfylld för barnet. Det finns exempelvis risk för att barnet förs utomlands i syfte att ingå äktenskap eller äktenskapsliknande förbindelse, utsättas för andra former av hedersrelaterat våld och tvång samt i syfte att undanhålla barnet för svenska myndigheters fortsatta ingripanden.

Till Nationella kompetensteamets stödtelefon för yrkesverksamma inkommer samtal från socialtjänsten angående ärenden som återaktualiserats utifrån att hemsituationen relativt snabbt återigen är ohållbar för barnet, och en ny skyddsplacering blir nödvändig. Länsstyrelsen ser att myndigheters kännedom i dessa fall ofta bygger på att de utsatta barnen själva berättar om missförhållandena efter hemflytt och själva aktivt sökt hjälp igen, snarare än att socialtjänsten bedrivit nära uppföljning av vården efter hemflytt. Länsstyrelsen har även sett flera exempel på barn som har förts utomlands efter att en placering avslutats eller det beslutats att vård ska fortgå i hemmet. I flera av dessa ärenden befinner sig barn fortsatt i utlandet utan möjlighet att få hjälp från myndigheter att komma tillbaka till Sverige. Något som också bekräftas av UD:s regeringsuppdrag kring dessa frågor¹⁵.

Länsstyrelsen Östergötland anser, mot bakgrund av vad som anförts ovan, att det är önskvärt att undersöka möjligheten till en utvidgning av utreseförbudet att även omfatta möjligheten att besluta om utreseförbud under uppföljningstiden. Detta trots att rekvisitet *påtaglig risk* skulle vara svårt att uppfylla ty om det fanns en påtaglig risk skulle barnets vård inte få upphöra. En sådan undersökning görs lämpligen inom ramen för den pågående utredningen om utvidgning av utreseförbudet¹⁶. Införandet av en sådan möjlighet för socialnämnderna skulle minska riskerna för de barn som varit placerade på grund av hedersrelaterat våld och förtryck, och exempelvis tidigare riskerat att utsättas eller har utsatts för allvarlig brottslighet.

12.5.1. Drogtester inför umgänge

Länsstyrelsen Östergötland har inga synpunkter på förslaget om att införa möjlighet till drogtest inför umgänge. Däremot önskar Länsstyrelsen att en motsvarande bestämmelse bör övervägas avseende hot, kontroll och våld. För att umgänge ska komma i fråga måste dessa ha upphört enligt Länsstyrelsen Östergötland, enligt samma resonemang som kring andra brister i omsorgen, exempelvis drogfrihet vid missbruk. I dagsläget lägger socialtjänsten ofta ett stort

¹⁵ Se exempelvis

<https://www.regeringen.se/4a53b6/contentassets/1211a212d9104bdc9a1eab2e160da99e/okat-skydd-mot-hedersrelaterad-brottslighet-sou-201869>

¹⁶ Utredning om ett utvidgat utreseförbud mot barn (S 2021: A)

ansvar på barn och unga angående beslut om umgänge istället för att själva göra en bedömning kring vad som är lämpligt utifrån den ungas mående och behov av skydd, och huruvida situationen med hot och våld har upphört. Därtill behöver umgängen ske under kontrollerade former för att säkerställa att hot, våld, skam- och skuldbeläggande inte förekommer. Bristande planering och genomförande av umgängen leder allt för ofta till psykisk ohälsa och risk för sammanbrott i placeringen. Dessutom läggs ansvaret för detta i för stor utsträckning på barnet.

Ärendets beredning

Beslutet har fattats av länsråd Ann Holmlid med sakkunnig Sara Bäckström som föredragande. I den slutliga handläggningen av detta ärende har, utöver beslutande, följande deltagit: Sakkunniga Pantea Tavakoli och Hanna Linell, samt enhetschef Sandra Petersson, Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Ann Holmlid
Länsråd

Sara Bäckström
Sakkunnig hedersrelaterat våld och förtryck

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Så här hanterar länsstyrelsen personuppgifter

Information om hur vi hanterar dessa finns på www.lansstyrelsen.se/dataskydd.